

Kartografski doprinos Augustina Lubina poznavanju prostora i kulture središnje i južne Dalmacije u 17. stoljeću

Dubravka Mlinarić*

dubravka.mlinaric@imin.hr

<https://orcid.org/0000-0001-5100-3306>

Luka Božinović**

lbozinovic@outlook.com

<https://orcid.org/0009-0006-6605-0264>

<https://doi.org/10.31192/np.24.2.12>

UDK: 27-789.4Lubin, A.

528.9(497.58)«16»

Izvorni znanstveni rad /

Original scientific paper

Primljeno: 10. listopada 2025.

Prihvaćeno: 20. ožujka 2026.

Istočno-jadranska obala i otoci su se tijekom ranoga novog vijeka našli na raskrižju vojno-političkih, društvenih, ekonomskih, kulturnih i drugih utjecaja i interesa, ali i raznorodnih komunikacija. Upravo su zbog mletačko-osmanskih vojnih sukoba i ratnih devastacija te potom i administrativnih zahtjeva vojnog i civilnog aparata potrebe za novim znanjima o prostoru rasle, a uz domaće i strani su stručnjaci omogućavali bolje poznavanje istočnoga Jadrana, dijelom i putem izrade karata s razmjerno vjerodostojnim prikazima prostora. Cilj je ovoga rada kroz kvalitativnu komparativnu analizu karte dijela središnje i južne Dalmacije augustinca Augustina Lubina i drugih suvremenih karata i narativnih izvora propitati doprinos Lubinove karte geografsko-kartografskom poznavanju južnodalmatinske obale i otoka te vjerodostojnosti u bilježenju kontura obalne linije, orografije, hidrografije i toponima, ali i dokumentiranju kulturnih sadržaja poput specifičnog vjerskog inventara karte (smještaj i toponimija augustinskih samostana, migracije vjernika i sl.) u 17. stoljeću.

Ključne riječi: *augustinski crkveni red, središnja i južna Dalmacija, kartografija, Augustin Lubin, 17. stoljeće.*

* Dr. sc. Dubravka Mlinarić, znan. savjetnica; Institut za istraživanje migracija; Trg Stjepana Radića 3, HR-10000 Zagreb.

**Luka Božinović, mag. hist., Doktorski studij predmoderne povijesti, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet; Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb.

Uvod***

Složen geostrateški okvir razvoja kartografije južnodalmatinskog priobalja i otoka u razdoblju osmanskih osvajanja u 16. i 17. stoljeću čini povijesno-političku pozornicu koja intrigira, ali i omogućuje shvaćanje različitih društveno-kulturnih i političkih procesa koji su utjecali na kartografiju. Upravo zbog osmanskog prodora s istoka hrvatski Jadran, kao i kontinentalno međurječje Save i Drave, dolaze u središte interesa europskih političkih i kulturnih krugova, dijelom iz geostrateških razloga i potrebe organizacije obrane, ali i zbog argumentiranja njihove prethodne kulturne (europske, antičke, slavenske) i vjerske (kršćanske) baštine. Geografsko poznavanje bilo je oskudno, a kartografske vizualizacije još uvijek rijetke, prije svega zbog izostanka sustavnog terenskog kartografskog rada.¹ Ipak, europski su kartografi Jadrana, a posebno Mlečani – kao direktni posjednici i najbolji poznavatelji Dalmacije – kartografske predloške tražili na starim kartama koje su prikazivale poznati geografski prostor (Ptolemejeve *tabulae*) ili pak pomorskim kartama kao što su izolari i portulanske karte.

Uz njih su i na rijetkim ranonovovjekovnim regionalnim kartama sitnijega mjerila dokumentirane povijesne pokrajine i imena značajnijih geografskih objekata. Korisne su bile i panoramske vedute pojedinih naselja ili otoka u krupnom mjerilu, ali je na njima umjetnički prikaz imao prednost spram prostorne točnosti informacija.² S druge su strane tijekom 16. stoljeća velika geografska otkrića Europljana i razvoj pučinske plovidbe stvorili potrebu za povećanjem geografskih spoznaja o novootkrivenim prostorima i izradom što točnijih karata poznatog svijeta. Dotadašnja srednjovjekovna samostanska kartografija, koja je religijski uvjetovano reprezentirala ondašnji poznati svijet (Europu, Aziju i Afriku) u rasponu od elementarnih tripartitnih T-O karata do kompleksnijih *mappa mundi* poput tzv. *herefordske* i *ebstorske* karte, nisu mogli udovoljiti potrebama praktične plovidbe, ali s razvojem humanizma niti ljudske znatiže-

*** Rad je nastao u okviru projekta *Kretanje ljudi i ideja: migracije i predmoderni kulturni razvoj hrvatskih zemalja* (IMIN, Financijska Europska unija – NextGeneration EU, 2024-2027).

¹ Vojna kartografija kao najpreciznija geodetsko-matematičko grana snimanja prostora temeljena na izmjerama, intenzivnije se razvija tek od sredine 17. stoljeća, s vrhuncem u vojnokrajiškoj topografiji i kartografiji 18. stoljeća [usp. Dubravka MLINARIĆ, Marin BLAŽENIĆ, Vojno-strateški komunikacijski kapacitet izabranih karata slavonskoga prostora 16. stoljeća: važnost dokumentiranja predosmanskih naselja, u: Josip BRATULIĆ i dr. (ur.), *Zbornik radova Kontinentalna Hrvatska: povijesni kontekst, aktualnosti i perspektive u budućnosti* (2), Zagreb, HAZU – IMIN, 2024, 64-86, 66; Mirko MARKOVIĆ, *Descriptio Croatiae*, Zagreb, Naprijed, 1993, 63-64; Josip FARIČIĆ, Pogled na Hrvatsku iz europskih kartografskih središta 17. stoljeća, u: Emilia DOMAZET (ur.), *Glavačeva karta Hrvatske*, Zagreb, Hrvatski državni arhiv, 2023, 9-27.

² Geodetsko-matematički prikazi geografskog prostora na karti su, za razliku od subjektivnosti nekog drugog umjetničkog (grafičkog, odnosno vizualnog) djela, mogli manje trpjeti apstrahiranje sadržaja i korištenje nestandardiziranih simbola (usp. Dubravka MLINARIĆ, Mira MILETIĆ DRDER, *Zbirka Novak Mappae Croaticae u Zbirci zemljovida i atlasa NSK*, Zagreb, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2017, 24-25).

lje općenito.³ Iako su ranonovovjekovne pomorske karte Sredozemlja sitnijeg mjerila svoju specifičnu dekorativnost i ikonografiju nastavile crpiti iz sred-njovjekovnih umjetničkih doktrina,⁴ plovidbena je kartografija iz utilitarnih razloga prednost morala dati kvalitetama poput točnije percepcije prostora ili orijentacije (uporaba kompasnih ruža i mreže kompasnih linija – rumbi).⁵

Istovremeno je europska kulturna javnost žedala za općim, ali i naglašeno grafičkim (kartografskim) informacijama o geografski marginalnom, ali politički važnom jugoistoku kontinenta, kojemu je upravo tada prijetila osmanska opasnost. Stoga su informacije o političkoj ili vjerskoj suverenosti toga prostora tijekom srednjeg vijeka bile često spominjana tema.⁶ I dok je kopneno zaleđe Jadrana bio posljednji ostatak teritorija pod vlašću hrvatskih staleža i Sabora te važan politički štit pred osmanlijskim pritiscima, s ulogom predziđa kršćanstva (*Antemurale Christianitatis*), istočna je obala Jadrana posebno pobuđivala zanimanje ne samo širih kulturnih krugova nego i Katoličke crkve.⁷

Temeljno je pitanje ovog rada koji je od tih obrazaca i diskursa bilježenja prostora odabrao jedan od rijetkih zapadno-europskih kartografskih dokumentarista Jadrana, francuski augustinski kartograf Augustin Lubin prilikom ucrtavanja augustinskih samostana na karti južnog Jadrana iz 1659. godine.⁸

³ Te su karte odašiljale različite poruke oblikovane svojom namjenom, ali i količinom i kvalitetom geografskih sadržaja kojima su raspolagale. Bogatstvo i izbor kršćanskih simbola nosili su političko-kulturnu i edukativnu poruku, ali su njihova generička priroda i nedostaci elemenata geodetsko-matematičke osnove (mjerilo, projekcija) slabo pridonosili prostornom razumijevanju koncepata, događaja ili procesa ili olakšavali orijentaciju. Slaba geografska informativnost, čak do razine neprepoznatljivih kontura obalnih linija, naglasila je s druge strane njihovu superiornost u elementima filozofsko-religijskih principa te u didaktičkoj ulozi pojašnjavanja harmonije Božjeg poretka i stvaranja [usp. J. Brian HARLEY, David WOODWARD, Preface, u: J. Brian HARLEY i dr. (ur.) *The History of Cartography*, sv. 1, *Cartography in Prehistoric, Ancient, and Medieval Europe and the Mediterranean*, Chicago, University of Chicago Press, 1987, xvi, 342; Marković, *Descriptio Croatiae*, 63-70; Peter BARBER, Catherine DELANO-SMITH, *Image and Imagination. Maps in Medieval Europe*, u: Alexander J. KENT i dr. (ur.), *The Routledge Handbook on Mapping and Cartography*, London – New York, Routledge, 2018, 117-118; E. EDSON, *Mapping Time and Space. How Medieval Mapmakers Viewed Their World*, London, The British Library Studies in Map History, sv. 1, 1997, 11; Palmira KRLEŽA, Dubravka MLINARIĆ, *Visual Images on Medieval and Early Modern World Maps. Iconography of the Known and the Unknown*, *Kartografija i geoinformacije*, 38 (2022) 21, 36-51, 31.

⁴ A znatnim su dijelom i dalje temeljene na kršćanskoj ikonografiji (usp. Dubravko ŠKILJAN, *Mappa mundi. Kartografi i njihova publika (svetovi i znakovi, izrazi i sadržaji, značenja i smislovi)*, Zagreb, Antibarbarus, 2006, 62; Krleža, Mlinarić, *Visual images...*, 33; Josip FARIČIĆ, *Religious Symbolism on Old Nautical Charts of the Adriatic Sea*, u: Josip FARIČIĆ, Tome MARELIĆ (ur.), *Early Modern Nautical Charts of the Adriatic Sea. Information Sources, Navigation Tools, and Communication Media*, Palgrave Macmillan, 2025, 147-149).

⁵ Usp. Josip FARIČIĆ i dr., *Symbolism of compass roses on early modern nautical charts of the Adriatic Sea*, *KN-Journal of cartography and geographic information*, 73 (2023) 1, 19-37, 25-26.

⁶ Usp. Jeremy BLACK, *Maps and History. Constructing images of the past*, New Haven – London, Yale University Press, 1997, 8.

⁷ Usp. Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*, 49.

⁸ Jedan primjerak karte se nalazi u posjedu Zlate Novak, dok drugi čuva fond privatne Zbirke Ewalda, <https://www.felbar.com/en/map/search-articles//page/1/view/227/> (05.09.2025).

Dio odgovora pružila je komparativna analiza jedanaest karata radi stjecanja uvida u eventualne Lubinove kartografske uzore, ali i onovremeno kretanje kako ljudi i roba, tako i ideja i spoznaja diljem europskog kulturnog kruga i Sredozemnog bazena.

Lubinova je kartografska uspješnost prikaza položaja, geomorfoloških i oceanografskih značajki te ekonomskih funkcija južnog Jadrana, kao i kod njegovih suvremenika, osim o namjeni i korisnicima karte, ovisila i o dostupnom korpusu geografskih spoznaja, odnosno osobnoj intrinzičnoj motivaciji, kartografskoj ekspertizi i sposobnosti interpretacije poznatih podataka, kao i ideologiji te vjerskoj ili kartografskoj tradiciji kojoj je pripadao. Moglo se očekivati da se kroz reprezentaciju prostora odražava i autorov etnički ili širi kulturni identitet, kao i vizija i politički programi.

1. Metode, konceptualni okvir istraživanja i izvori

Komparativna analiza izabranih kartografskih elemenata na Lubinovoj karti i deset karata njegovih suvremenika, uz pomoć narativnih izvora i odgovarajuće sekundarne literature ima za cilj testirati napredak u kartiranju manje poznatih krajeva ranonovovjekovne jugoistočne Europe, kao i važnost prijenosa svjetonazorskih informacija koje je karta diseminirala.⁹ Kvalitativna, a dijelom i transžanrovska usporedba karata u metodološkom smislu uvijek nameće pitanje čitanja karte u okviru recentnih historiografskih istraživačkih paradigmi, odnosno diskurzivnog pristupa kulturalne kartografije i neokartografije.¹⁰ Priroda karte kao konstrukta i retoričkog alata odredila je i metodološki okvir, prije svega stoga jer je njena kvaliteta u ranom novom vijeku samo dijelom rezultat znanja i posjedovanja točnih geografsko-kartografskih (tj. prostornih) podataka, odnosno poznavanja tehnologije proizvodnje, ali i subjektivnog odabira autora te njegove umreženosti.¹¹

⁹ Kartografskim transferom obrazaca kroz prostor i vrijeme bavili su se tvorci novih diskurzivnih pravaca u suvremenoj teoriji kartografije, primjerice J. B. Harley ili R. B. Craib (usp. Dubravka MLINARIĆ, *Važnost kretanja ljudi i ideja u pomicanju spoznaja o prostoru: primjer osmanskog pomorca iz XVI. stoljeća*, u: Damir AGIČIĆ i dr. (ur.), *Zbornik Drage Roksandića*, Zagreb, FF press, 2019, 365-378, 367).

¹⁰ Suvremeni interpretativni okviri kartu promatraju u interdisciplinarnoj i kritički propitivačkoj harleyanskoj perspektivi i, suprotno starijem deskriptivno-pozitivističkim diskursu, kao kulturalni tekst, odnosno simbolizirani vizual (sliku) geografske stvarnosti. Harley, Woodward, *Preface...*, xvi, 506; J. Brian HARLEY, *Deconstructing the map*, *Cartographica*, 26 (1989) 2, 1-20 (usp. Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*, 16-21).

¹¹ Zbog subjektivnosti se kartom u to vrijeme moglo pristrano komunicirati te manipulirati slikom koja se stvarala, ovisno o ideji koju se željelo diseminirati i interesa kulturnog kruga u kojem je nastala (usp. Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*, 20). I suvremena definicija međunarodnog kartografskog udruženja (ICA) umanjuje značenje prostorne vjerodostojnosti karte naspram važnosti njene simbolične poruke koja, osim što bilježi izabrane odlike prostora,

Analiza je obuhvatila skup prirodno-geografskog inventara s promatranih karata (konture obale i otoka, reljef, vegetaciju i hidrografiju), ali i naselja kao društveno-geografski element. Osim zabilježenih imena naselja, utvrda i samostana (toponimija) promatrani su i njihovi grafički prikazi (kartografski znakovi). Budući da upravo taj sadržaj omogućuje rekonstrukciju prirodnog i društvenog okoliša na samom početku osmanskog prodiranja, bilo je za očekivati da kvalitetna karta može doprinijeti poznavanju prostora, čak i sa svrhom planiranja njegovih vojno-obrambenih kapaciteta. Cilj usporedbe je bio identificirati Lubinovo karti slične komunikacijske obrasce među različitim državnim kartografskim tradicijama, bilo da se odnose na korištenje karte kao argumentacije, odnosno opravdanja, za realizaciju ekonomskih, kulturnih, vjerskih ili vojnih interesa ili pak potrebu za stjecanjem teritorijalne jurisdikcije i/ili političke supremacije nad nekim prostorom.¹²

Od primarnih izvora Lubinova karta je središnji, uz komparativno sinkronijsko i dijakronijsko sravnjivanje s nizom karata dubrovačke, francuske, mletačke, nizozemske i osmanske provenijencije, analiziranih pristupom digitalnom fondu Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK) u Zagrebu te jedne od najreprezentativnijih privatnih kartografskih zbirki (Collectio Felbar). Korišteni su narativni izvori suvremenika,¹³ a među sekundarnim izvorima izdvajaju se oni preglednog karaktera,¹⁴ kao i tematski radovi sinkronijski sličnog sadržaja.¹⁵ Lubinova karta do sada nije obrađivana u domaćoj povijesnoj kartografiji, te će se u ovom radu prvi put cjelovito analizirati. Provedena je međusobna vizualna komparacija svih povijesnih karata, a one su uspoređene i sa suvremenom kartom s Geoportala Državne geodetske uprave.¹⁶

ovisi i o kreativnosti autora (usp. INTERNATIONAL CARTOGRAPHIC ASSOCIATION, *Definitions*, <https://icaci.org/mission/> (06.07.2025).

¹² Kartografi su svoje vizualne reprezentacije stranih zemalja oblikovali sukladno složenim odnosima kulturnoga pozicioniranja (odnosi moći), dijelom i izborom informacija koje će prikazati (kod Lubena su vrlo oskudne), ali i pomoću kompleksnog posredovanja informacija koje autor dijeli [usp. Škiljan, *Mappa mundi...*, 2006; Damir DUKIĆ i dr. (ur.), *Kako vidimo strane zemlje. Uvod u imagologiju*, Zagreb, Srednja Europa, 2009].

¹³ Augustin LUBIN, *Chorographia Augustiniana sev Conventuum Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Provincias nec non eorumdem Topographica Descriptio*, Pariz, 1659; Augustin LUBIN, *Orbis Augustinianus sive Conventuum Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Chorographica et Topographica descriptio*, Pariz, 1672, 165.

¹⁴ Mithad KOZLIČIĆ, *Kartografski spomenici hrvatskoga Jadrana*, Zagreb, AGM, 1995; Marković, *Descriptio Croatiae...*; Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*

¹⁵ Dubravka MLINARIĆ, Josip FARIČIĆ, Lena MIROŠEVIĆ, *Historijsko-geografski kontekst nastanka Lučićeve karte Illiricum Horienum*, *Geoadria*, 17 (2012) 2, 145-176.

¹⁶ DGU, *Digitalni ortofoto 2025.*, 2023. i 2024., <https://geoportal.dgu.hr> (07.07.2025).

2. Povijesni kontekst nastanka karte

Crkveni red augustinaca ima dugu povijest prisutnosti na hrvatskim prostorima. Formalno je nastao na temelju učenja sv. Augustina sredinom 13. stoljeća, kada je više različitih skupina pustinjačkih redovnika prihvatilo novu redovničku organizaciju nazvanu Pravilo sv. Augustina (*Regula Sancti Augustini*),¹⁷ potvrđenu bulom pape Aleksandra IV. *Licet Ecclesiae Catholicae*.¹⁸

Pustinjaci reda sv. Augustina na prostor hrvatskih zemalja dolaze sredinom 13. stoljeća,¹⁹ a u južnoj je Dalmaciji njihova prisutnost zabilježena od 15. stoljeća.²⁰ Od tog vremena hrvatsko područje trpi sve češće napade osmanskih snaga, a veliku su štetu od Osmanlija pretrpjeli i augustinci.²¹ Njihovi su samostani na kopnu (poput samostana u Makarskoj i Zaostrugu) uništeni, mnogobrojni redovnici su ubijeni, a preživjeli su se preselili u nove samostane na otocima u južnoj Dalmaciji.²² Posebno je značajan bio otok Hvar, gdje je u samostanu u istoimenom naselju godine 1511. osnovana augustinska dalmatinska redovnička kongregacija,²³ a na samom su otoku osnovana još tri augustinska samostana.²⁴ Samostani su postojali i na Braču i na Korčuli. Te je samostane sredinom 17. stoljeća na svojoj karti *Congregatio Dalmatiae Ordinis Eremitarum Sancti Augustini* (slika 1) zabilježio Augustin Lubin, francuski augustinski redovnik, slikar, geograf i bakrorezac.

¹⁷ Usp. Lelja DOBRONIĆ, Augustinci u srednjovjekovnoj Slavoniji i Hrvatskoj, *Croatica Christiana Periodica*, 11 (1987) 20, 1-25, 1. <https://hrcak.srce.hr/99377?lang=hr> (07.09.2025).

¹⁸ Usp. Eric LELAND SAAK, The Creation of Augustinian Identity in the Later Middle Ages, *Augustiniana*, 49 (1999) 1-2, 109-164, 109; Marko MEDVED, Augustinci pustinjaci riječkog sv. Jeronima u 15. stoljeću, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 51 (2019) 2, 159-176, 159; Frances ANDREWS, Ut ordo eo efficacius surget. Innocent IV, the Bonites and the Origins of the Order of the Augustinian Hermit Friars, u: Enrico MENESTÒ (ur.), *Innocenzo IV e gli ordini mendicanti. Atti del li Convegno internazionale Assisi, 12-14 ottobre 2023*, Spoleto, Fondazione Centro italiano di studi sull'alto medioevo, 2024, 147-168, 150-151.

¹⁹ Usp. Dobronić, *Augustinci...*, 1; *augustinci* u: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. <https://enciklopedija.hr/clanak/augustinci> (17.09.2025).

²⁰ Usp. Joško KOVAČEVIĆ, Župa Sućuraj na Hvaru, *Služba Božja*, 39 (1999) 1, 15-56, 25.

²¹ Sredinu 17. stoljeća općenito je obilježila podijeljenost hrvatskih zemalja na tri velike susjedne sile: Mletačka Republika upravljala je dijelovima istočne obale Jadrana (Istrom, Dalmacijom i Bokom kotorskom), Habsburška Monarhija zapadnim kontinentalnim dijelom Hrvatske te dijelom Istre i obalom od Rijeke do Karlobaga. Znatna dio slavonskog međurječja, dalmatinsko zaobalje i Lika s Krbavom bili su u posjedu Osmanlijskog Carstva. Na samom jugu je od Pelješca do Boke samostalnost zadržala Dubrovačka Republika (usp. Mlinarić i dr., *Historijsko-geografski kontekst nastanka...*, 148).

²² Kovačević, *Župa Sućuraj...*, 25; Vanja KOVAČIĆ, Mletačka kula u Sućurju na Hvaru, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 28 (1989) 1, 153-167, 160.

²³ Lubin, *Orbis Augustinianus...*, 165.

²⁴ Joško BRACANOVIĆ, Sv. Nikola i Hvar, *Prilozi povijesti otoka Hvara*, 12 (2014) 1, 85-112, 92.

Slika 1. Lubinova karta augustinskih samostana u središnjoj i južnoj Dalmaciji (Zbirka Zlate Novak, Čakovec)

Lubin je rođen 1624. u Parizu. Pridružio se katoličkom crkvenom redu augustinaca te je tijekom života napredovao u hijerarhiji.²⁵ Napredovao je i u svjetovnim službama. Zbog širokog obrazovanja (posebno u području geografije) nosio je titulu *Christianissimi Galliarum Regis Geographus ordinarius*.²⁶ Nazivaju ga i glavnim kartografom svog crkvenog reda (*totius Ordinis Chorographus*)²⁷ i njegove su knjige često spajale geografsku i biblijsku tematiku.²⁸

²⁵ Bio je i provincijal u Bourgesu te generalni pomoćnik francuskih augustinaca u Rimu. Umro je u Parizu 1695. godine (usp. François-Xavier DE FELLER, *Biographie Universelle, Ou Dictionnaire Historique Des Hommes Qui Se Sont Fait Un Nom. Tome 4: Par Leur Génie, Leurs Talents, Leurs Vertus, Leurs Erreurs Ou Leurs Crimes. Nouvelle Édition*, Lille, L. Lefort Imprimeur-Libraire, 1839, 218).

²⁶ Lubin, *Chorographia Augustiniana...*, 1.

²⁷ Isto, 1.

²⁸ To su primjerice *Tabulae Sacrae Geographicae sive Notitia Antiqua, Medii temporis, & nova nominum utriusque Testamenti ad Geographiam pertinentium*, Pariz, 1670, *Mercure Geographique ou le Guide du Curieux des Cartes Geographiques*, Pariz, 1678, i *Abbatiarum Italiae Brevis Notitia quarum Tam excisarum, quam extantium, Titulus, Ordo, Diaecesis, fundatio, mutationes, situs, & c. exactius exprimuntur*, Rim, 1693.

Karta središnje i južne Dalmacije (slika 1) izvorno je objavljena u njegovoj publikaciji *Chorographia Augustiniana seu Conventuum Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Provincias nec non eorumdem Topographica Descriptio*. Izdana je u Parizu *cum privilegio Regis* godine 1659. godine i čini zbirku karata s obilježenim lokacijama svih augustinskih samostana u svijetu. Autor se nije ograničio samo na dokumentiranje samostana u Europi, nego je bilježio i one u udaljenim krajevima poput Južne Amerike,²⁹ južne i jugoistočne Azije³⁰ te posebno Filipina.³¹ Njegove se karte kao cjelina odlikuju obiljem toponimijskog sadržaja povezanog s Crkvom. Krajevi u kojima je autor osobno bio, poput Francuske ili Italije, u pravilu su prikazani vrlo pouzdano, s definiranim tokovima rijeka i preciznim pravcima pružanja gorskih lanaca. I kartografski je prikaz većine krajeva koje nije osobno posjetio donekle točan, poput Južne Amerike i Filipina. To upućuje na korištenje kvalitetnih predložaka i atlasa tadašnjeg poznatog svijeta, imajući na umu da je Lubin bio vrlo obrazovan redovnik i generalni kartograf cijelog reda u službi francuskog kralja.

Godine 1672. u Parizu je izdao i drugu knjigu pod naslovom *Orbis Augustinianus sive Conventuum Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Chorographica et Topographica descriptio*. Ona je zamišljena za usporedno korištenje s prethodno objavljenom zbirkom karata. Već naslov ukazuje na tematiku publikacije – to je »svijet augustinaca«, u kojem autor želi popisati sve augustinske samostane i navesti osnovne informacije o njima, poput lokacije, titulara, a u nekim slučajevima i godine osnutka. Knjiga ne sadrži karte, nego samo narativne popise augustinskih samostana raspoređenih prema redovničkim kongregacijama. Svi su samostani prikazani u zbirci karata imali odgovarajuće opise u knjizi *Orbis Augustinianus*, što potvrđuje da su dva djela zamišljena za usporedno korištenje te se međusobno nadopunjuju. Također, poglavlja u knjizi su grupirana na način da svako poglavlje opisuje neku kartu redoslijedom koji odgovara kartama uložnim u zbirku karata.³² I provođenje cjelovite analize njegove karte Jadrana iziskivalo je također usporedno korištenje atlasa i narativnog djela *Orbis Augustinianus*.

²⁹ Lubin, *Chorographia Augustiniana...*, 5.

³⁰ Isto, 17.

³¹ Isto, 45.

³² Primjerice, odjeljku *Sectio Decima*, koji opisuje samostane Dalmatinske kongregacije, prethodi odjeljak posvećen samostanima u Kalabriji, što je identično rasporedu karata u zbirci (Lubin, *Orbis Augustinianus...*, 164-165; Lubin, *Chorographia Augustiniana...*, 57-58).

3. Komparacija geografsko-kartografskog sadržaja Lubinove karte i ostalih kartografskih izvora

Karta *Congregatio Dalmatiae Ordinis Eremitarum Sancti Augustini* (slika 1) objavljena je u Lubinovom djelu *Chorographia Augustiniana* 1659. godine. To je olakšalo i njenu dataciju, premda na njoj ne piše godina izdavanja niti donosi druge podatke. Budući da je objavljena u zbirci zajedno s još gotovo 60 drugih karata, a izrada tolikog broja zemljovida je bila prilično zahtjevan i dugotrajan zadatak, može se zaključiti da je karta *Congregatio Dalmatiae* izrađena barem nekoliko godina prije objavljivanja djela. Sama je karta izrađena tehnikom bakroreza i dimenzija je 164 mm × 121 mm. Orijentirana je prema sjeveru te se u gornjoj desnoj četvrtini nalazi kompasna ruža. Heraldičkim ljljanom označen je smjer sjevera. Francuski simbol *fleur-de-lis*,³³ premda prilično udomaćen u zapadnjačkoj kartografiji, dodatno potvrđuje pripadnost autora karte francuskoj kartografskoj školi.

Tijekom kvalitativne komparativne analize prije svega smo uspoređivali konture otoka i obalne linije, njihov smještaj i oblik, potom reljef, hidrografiju, vegetaciju i na kraju toponime; kako njihovu kvalitativnu vrijednost, odnosno smještaj, tako i broj. S Lubinovom kartom priobalja srednje i južne Dalmacije sravnjene su četiri starije karte, ali i nekoliko novijih primjeraka, koje su po svojoj prirodi i prostornom obuhvatu prikazanom na karti regionalne ili portulanske karte. Lubinova karta je tako uspoređena s kartama dubrovačke (Volcius, 1593.), francuske (Du Val, 1678. i Sanson, 1664.), mletačke (Bordone, 1547., Camocio, 1571., tri Coronellijeve karte, 1688., 1688. i 1694.), nizozemske (Blaeu/Lučić, 1669.) i osmanske (Piri Reis, 1526.) provenijencije. Detalje sinkronijske i dijakronijske vizualne usporedbe tih jedanaest karata, od kojih je dio nastao prije, a dio nakon njegove karte, po točkama komparacije može se pratiti u tablici 1. i 2.

Premda je na prvi pogled jasno da je Lubinova karta usmjerena isključivo na vjerski sadržaj, dva su geo-prostorna elementa (geografski oblici terena i toponimija) na njoj dovoljno izražena da se mogu komparirati s drugim kartama suvremenika.

³³ Uz isti je simbol vezana i vrlo složena kršćanska simbolika. Usp. The Editors of Encyclopaedia Britannica. »fleur-de-lis«, Encyclopedia Britannica, August 22, 2024. <https://www.britannica.com/topic/fleur-de-lis> (07.09.2025); Krleža, Mlinarić, *Likovni prikazi...*, 43.

Tablica 1. Komparacija sličnosti i razlika na kartama koje je Lubin mogao koristiti kao predloške

Analizirana karta	Piri Reis, karta iz 1526. ³⁴	Benedetto Bordone, 1547., ³⁵ (izolar Korčule)	Giovani Francesco Camocio, 1571. ³⁶	Vicko Dimitrija Volčić, 1593. ³⁷	Lubinova karta, 1659.
Vjerodostojnost obalnih i otočnih linija	osrednja	osrednja	slaba	uopćeni obrisi – sitno mjerilo	slaba
Prepoznatljiva izduženost južnodalmatinskih otoka u pravcu I-Z	nedovoljna, veliki otoci zaobljeni	nedovoljna	minimalna, otoci zaobljeni	zamjetna	nedovoljna, otoci zaobljeni
Jasno izražen duboki zaljev Staroga Grada	djelomično	Ø (izolar Korčule)	izostao	dijelom, zamijenjen za Sućuraj?	izostao
Obrisi neretvanskog primorja	nisu vjerodostojni, ne poznaje prostor	Ø (izolar Korčule)	Ø (izolar Hvara)	netočno, ali sitno mjerilo	proizvoljni, premda vrlo detaljni
Broj i točnost toponima	na Hvaru narativno dokumentira utvrde: <i>Yeni Lezine</i> (Hvar), <i>Eski Lezine</i> (Stari Grad) + <i>Porto Palgari</i> (Palmižana?), <i>Torto</i> (Šćedro)	Samo grad <i>Curzola</i> , ali znak za utvrdu nije na poluotoku nego uvučen u uvalu	<i>Porto</i> (Hvar) utvrda i mala veduta, <i>S. Pelegrin</i> , <i>Liesna uechia</i> , <i>Barloscha</i> (Vrboska), <i>Gelsa</i> (Jelsa), <i>Val de maistro</i> (?), <i>Isole di Lisena</i> , <i>Torchola</i> (Šćedro), <i>La Madona</i>	izostali	<i>Mare Adriaticum</i> , <i>Brazza Insula</i> , <i>St. Mariae Pucischiae</i> , <i>Lesina insula</i> , <i>Macaschensis</i> (?), <i>Gelsenis</i> , <i>St. Mariae della grotta</i> , <i>Cursola</i> , <i>St. Mariae Vigiliacorum</i> , <i>Narenza</i> , <i>Rupis ad ostia Naronis fl.</i>
Orografski sadržaj	samo iznad luke Hvara s crkvicom, u funkciji terestričke navigacije	naglašena reljefna dinamika, vrhovi iznad Pupnatske luke i ponad Prižbe	shematizirani krtičnjaci	izostao	na jugu Brača i u makarskom primorju sjenčani krtičnjaci, šablonizirana orografija Hvara, planine oko gornjeg toka Neretve
Hidrografija	izostala, ne spominje se niti u narativnom dijelu	izostala	izostala	izostala	izostala na otocima, na kopnu Neretva (<i>Naronis fl.</i>), bilježi dio stvarnih i fiktivnih vodotoka Jadranskog sliva

³⁴ Piri Reis je na portulanskoj karti objavljenoj u *Kitab-i Bahriye* prikazao cijeli bračko-hvarski arhipelag, a na dvije tekstualne stranice tog peljara opisao je i navigacijske pojedinosti poput udaljenosti, mjesta veza brodova i sigurnog mjesta sidrenja. Ertugrul Zekai ÖKTE (ur.) *Kitab-i Bahriye Piri Reis*, Istanbul, 1988., 181/b, 182/, 182/a, 180/a.

³⁵ Karta otoka Korčule s dijelom Pelješca objavljena je u Bordoneovom izolaru 1547. godine. Kozličić, *Kartografski spomenici...*, 73-76; Marković, *Descriptio...*, 119.

³⁶ Izolar otoka Hvara (*Liesena - insula nella Dalmatia*), iz atlasa *Isole famose, porti, fortezze, e terre maritime*. Kozličić, *Kartografski spomenici...*, 120-128; Marković, *Descriptio...*, 119, 128-131.

³⁷ Volčićeva portulanska karta Jadranskog mora iz 1593. *Golfo di Venetia* je specijalizirana regionalna pomorska karta Jadrana. Marković, *Descriptio...*, 117; Drago NOVAK, Vicko Dimitrije Volčić Dubrovčanin (1563-1607) majstor portulanskih karata iz Dubrovnika, u: Drago NOVAK i dr. (ur.) *Pet stoljeća geografskih i pomorskih karata Hrvatske*, Školska knjiga, Zagreb, 2005, 257-292, 269; Vincentius Demetrius Voltius, 1593, *Golfo di Venetia*, Finska nacionalna knjižnica, A. E. Nordenskiöld kolekcija karata izrađenih prije 1800. g., signatura: N_Kt_103c, <https://www.doria.fi/handle/10024/93750> (25.01.2026).

Posebности karte	utvrda i luka Hvar detaljno prikazani, u luci jedrenjaci, na SI otoka utvrđena nepoznata luka (Sućuraj?) ili zamijenjen SG	- slaba geografsko-kartografska vjernost- potpuno izostaje velolučki zaljev, sporadična vegetacija -osamljeno drveće, vidljiv samo istočni vrh otoka Hvara	Izostavljanje zaljeva SG - oponaša stil prethodnika, utvrđena naselja Jelse, Vrboske, Staroga Grada i Hvara + mala veduta s prikazima kuća, kazalištem, dobro poznaje grad u odnosu na konture otoka, proizvoljna vegetacija – osamljena stabla	portulanska karta sitnog mjerila, nema drugog sadržaja osim kontura otoka i obale šablonizirani, ali točniji od karata suvremenika pa i Lubina	-augustinski samostani - mjerilo i geografska mreža izostali, premda ucrtani na ostalim Lubinovim kartama - pošumljenost istočne Korčule osamljenim simbolima stabala - nema većih otoka niti ostalog sadržaja
-------------------------	--	--	---	--	---

Tablica 2. Komparacija sličnosti i razlika na kartama nekih Lubinovich nasljednika

Analizirana karta	Nicolas Sanson, 1664. ³⁸	Ioannes Blaeu/ Ivan Lučić, 1669. ³⁹	Pierre Du Val, 1678. ⁴⁰	V. M. Coronelli, ^{41a} Ristretto..., 1688.	V. M. Coronelli, b) Stato..., 1688.	V. M. Coronelli, c) Corso..., 1694.
Vjerodostojnost obalnih i otočnih linija	slaba	osrednja, naglašena razvedenost	slaba	prilično precizna, obrisi u odnosu na mjerilo	najtočnije konture	najtočnija karta neretvanskog primorja
Prepoznatljiva izduženost južnodalmatinskih otoka u pravcu I-Z	zamjetna	zamjetna	slaba (Hvar)	zamjetna	zamjetna	Ø
Jasno izražen duboki zaljev Staroga Grada	izostao, zamijenjen za Sućuraj ?	potpuno	izostao	potpuno	potpuno	Ø

³⁸ *Coste de Dalmacie ou sont remarques les Places qui appartiennent a la Republ(i)que de Venise*. NSK, ZN-Z-XVII-SAN-1664-1a, <https://digitalna.nsk.hr/kartografska/?pr=i&id=10265> (07.09.2025).

³⁹ Kartu *Illyricum Hodiernum* je nizozemskom izdavaču I. Blaeu ustupio za objavu u njegovom *Atlas Maioru* hrvatski humanist i erudit Ivan Lučić. Blaeu je prethodno objavio istu kartu u Lučićevoj knjizi *De Regno Croatiae et Dalmatiae Libri sex*, Marković, *Descriptio...*, 183; Mlinarić, Faričić, Mirošević, *Historijsko-geografski kontekst...*, 163, Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*, 43-45; NSK <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=11235> (07.09.2025).

⁴⁰ Naslov karte je *Il Stato della Repubblica de Ragusa*, NSK, ZN-Z-XVII-DUV-1678, <https://digitalna.nsk.hr/?pr=iiif.v.a&id=10241>.

⁴¹ Franjevac Vincenzo Maria Coronelli bio je ovlašteni službeni mletački geograf i kartograf s boljim pristupom građi i resursima, što je rezultiralo kvalitetnijim kartama. Njegov rad uslijedio je nekoliko desetljeća nakon objave Lubinovog atlasa. Tri analizirane karte su: a) regionalna karta *Ristretto dela Dalmazia, parte Orientale...* (NSK, ZN-Z-XVII-COR-1697-1b, <https://digitalna.nsk.hr/kartografska/?pr=i&id=10237>); b) *Stato di Ragusi...* (NSK, S-JZ-XVII-35, <https://digitalna.nsk.hr/kartografska/?pr=iiif.v.a&id=11211>) i c) *Corso del fiume Narenta* (NSK, S-JZ-XVII-40, <https://digitalna.nsk.hr/kartografska/?pr=i&id=11219> (07.09.2025) (usp. Kozličić, *Kartografski spomenici...*, 245, 265, 268). Karta Dubrovnika se, unatoč narudžbi i pomoći samih građana Grada, odlikuje obiljem pogrešaka pa i na otocima Hvaru i Braču, vjerojatno zbog kompilacije sa starih predložaka umjesto rada na terenu (usp. Marković, *Descriptio...*, 200-211).

<i>Obrisi neretvanskog primorja</i>	pojednostavljeni, shematizirani, niska vjerodostojnost	veća točnost, primjerena mjerilu karte	izrez prikazanog sličan Lubinu, prozvoljni obrisi s dosta detalja	točnija spram drugih usprkos sitnijem mjerilu	vrlo detaljno (isti izrez karte kao Lubin) znatno preciznije	najdetaljniji (tematska karta), bogata hidrografska mreža, niska vjerodostojnost
<i>Broj i točnost toponima</i>	Hvar (<i>Lesina</i>), označen i znakom, <i>Torcula I.</i> na jugu (Šćedro), <i>Gozi</i> (Paklenski otoci), <i>Curzola</i> + utvrda, <i>Sabioncello</i> + utvrda Orebića, ali bez toponima	označeni samo malim znakom u obliku kruga: <i>Citta Vecchia</i> , <i>Lesina</i> , <i>Varboska</i> , <i>Gelsa</i> , <i>S. Zorzi</i>	jedini znak utvrde Hvar (<i>Lesina</i>), <i>P. Grego</i> ? i <i>P. Pakrmo</i> ? bez simbola	naselja označena brojem kuća: <i>Citta Vecchia</i> , <i>Varbosa</i> , <i>Gelsa</i> , <i>Porto Gelsa</i> , <i>Patte</i> (Pitve), <i>S. Giorgio</i> kaštel i luka	<i>Citta uecchia</i> , <i>Varbossa</i> , <i>Gelsa</i> , <i>Porto di Gelsa</i> , <i>Uarbagne</i> , <i>Pitue</i> , <i>S. Giorgio</i> i luka + broj kuća, <i>Jelsa</i> i <i>Vrboska</i> nisu utvrđena naselja	znak za utvrdu <i>Forte Opus</i> i <i>Ciclut</i> , sela (<i>Melcouich</i> , <i>Noncello</i> , <i>Desle Villa</i>)
<i>Orografska sadržaj</i>	izostao	izostao	izostao	izostao	proizvoljni ulančani krtičnjaci, osamljena vegetacija	krtičnjaci, sjenčanje, <i>Monti di Camino-Bardo</i>
<i>Hidrografija</i>	izostala	izostala	izostala	samo morska (kanali, zaljevi) izuzev potoka kod Vrboske i Jesle, bez potamonima	izostala	tematska karta voda: <i>Fiume Narenta</i> , <i>Palludi di Brasanich</i> , <i>Torrente di Crupp</i> , <i>Fiume Narin</i> , <i>Canale di Bunich</i> , <i>Canale di Brandurach</i> , <i>Lago di Vlascha</i> , <i>Fiume Negro</i> , <i>Canale di Qlassenscho</i> , <i>Lago di Brale</i>
<i>Posebnosti karte</i>	regionalna karta Dalmacije, potpuno iskrivljen oblik, SG zaljev je smješten na istočni rub otoka	oblik otoka točniji nego kod prethodnika, ali toponim Staroga Grada (<i>Citta Vecchia</i>) smjestio u zaljev Vrboske, premda je ucrtao duboki zaljev na SZ otoka, vegetacija izostala	prikaz istog prostora kao i kod Lubina, prilično odmaknuta od stvarnosti, očit utjecaj ranije Du Valove regionalne karte granica iz 1663.	demografski podatci (broj kuća na Hvaru - najveći od sve tri Coronellijeve karte)	mletački grb označava posjed, o svakom naselju daje pojedinosti + broj kuća po selima, Vrboska i Jelsa nemaju obzid	hidrografija dominira, rijeke, potoci, jezera, močvare, utvrde (Opuzen- <i>Forte Opus</i>) i naselja su sporedni sadržaj, vojna relevantnost naglašena šatorima između Čitluka (<i>Ciclut</i>) i utvrde Norin

3.1. Reljefni oblici i prostorni obrisi otoka i priobalja

Uspoređujući obrise obale i otoka na Lubinovoj karti stječe se dojam da autor područje južne Dalmacije ne poznaje dobro niti je koristio kvalitetne predloške za izradu zemljovida ovog područja, dok ih je u kartiranju ostalih augustinskih provincija koristio. Konture i relativni smještaj otoka u odnosu na druge dijelove kopna uglavnom ne odgovaraju stvarnom stanju pa čak niti ne korespondiraju s nešto kasnijim radom franjevca Coronellija, osim u najopćenitijim crtama. Reljef otoka Brača je donekle vjerno prikazan, a reljefna vertikalna raščlanjenost otoka je izražena metodom krtačnjaka. Južni dio otoka je brdovit, posebno na predjelu Vidove gore. Šolta je umanjena spram stvarnih dimenzija te se uz nju nalaze dva manja otoka koja na tim mjestima ne postoje. Moguće je pretpostaviti da je riječ o Velom i Malom Drveniku, koji se zapravo nalaze zapadno od Šolte. Oblik otoka Hvara je iskrivljen zbog čega se vrlo teško može zaključiti o kojem se otoku radi. Prikazan je znatno širim u pravcu sjever-jug, sužen je u pravcu istok-zapad i uz to »zakrenut« u pravcu sjeverozapad-jugoistok. Na sjeveru Hvara zabilježen je velik zaljev sa samostanom u Jelsi, dok je u stvarnosti taj zaljev bitno manji, plići i širi. I na jugu otoka je prikazan zaljev na lokaciji mjesta Hvar, koji je znatno veći spram stvarnih prostornih odnosa. Otočni reljef je zabilježen s nekoliko krtačnjaka. U jugozapadnom dijelu hvarskog maritorija tri su otočića, najjužniji je po svoj prilici Šćedro, dok dva zapadnija, čini se, predstavljaju Paklene otoke. Najzapadniji je otok vjerojatno Sveti Klement, dok manji otok predstavlja Marinkovac. Ostali manji otoci oko njih nisu dokumentirani.

Otok Korčula prikazan je sa sličim netočnostima kao i Hvar. Pretjerano je izdužen u pravcu sjever-jug i sužen u pravcu istok-zapad, čime nastaje izobličenje kontura. Na zapadu se ističu tri krtačnjaka, dok na istočnoj strani otoka desetak stabala predstavlja vegetaciju na Korčuli, s obzirom na to da je otok još u antičko doba bio poznat po gustim šumama.⁴² Reljef zapadne strane Korčule je istaknut s tri krtačnjaka premda je istočni dio otoka znatno brdovitiji i viši. Konture kopnene linije su nešto preciznije – vidljivi su Splitski, Brački i Neretvanski kanal, dok su oblici otoka teško prepoznatljivi. Na kopnu sjeverno od Brača su tri velika krtačnjaka, čime je autor nastojao prikazati primorske uzvisine Mosor ili Biokovo.⁴³ Vjerojatno je želio istaknuti Biokovo kao znatno viši i lakše uočljiv planinski masiv od Mosora te je u taj odnos stavio i krtačnjake na karti. Slične su veličine i krtačnjaci na gornjem toku Neretve, gdje su i planine poput Čabulje u stvarnosti gotovo jednake visine kao Biokovo. Točnu identifi-

⁴² Usp. Robert MATIJAŠIĆ, *Povijest hrvatskih zemalja u antici do cara Dioklecijana*, Zagreb, Leykam International, 2009, 57; John J. WILKES, *Dalmatia*, London, Routledge & Kegan Paul, 1969, 8.

⁴³ Usp. sliku 1. Vjerojatno je donekle pogrešno smjestio orografske elemente, jer se teško raspoznaju u odnosu na veliki vodotok, odnosno rijeku Cetinu istočno od Mosora.

kaciju prikazanih planina otežava i činjenica da je na kopnu ucrtano nekoliko velikih imaginarnih vodotokova Jadranskog sljeva.

Između Biokova (ili Mosora?) te Neretve nema orografije, hidrografija nije prepoznatljiva dok ostali inventar potpuno izostaje. Neretva je jedina rijeka koja se može sa sigurnošću identificirati zbog detalja njezine delte te planina u gornjem toku. Ucrtan je i jedan njezin pritok, moguće je da je riječ o Drežanki koja utječe u Neretvu sa zapadne strane. Ušće Neretve je predimenzionirano, uz nekoliko otoka koji stvaraju razgranatu deltu. Zapadno od Neretve je zabilježeno jezero s malim vodotokom koji vodi do mora. Prema svemu sudeći riječ je o Baćinskim jezerima nedaleko od delte. Na poluotoku Pelješcu nedostaje prikaz reljefnih oblika, a i njegovi su obrisi (uvale i zaljevi) neprecizni te je jedini reljefni oblik kojeg se može prepoznati rt Lovišće na krajnjem zapadnom dijelu poluotoka. Zbog krajnje neprecizno pa čak i šablonski prikazanih kontura otoka i obale, kao i zbog izbora otoka koji su prikazani te potpunog nedostatka grafičkog ili brojčanog mjerila i geografske mreže karta nije mogla imati znatnu uporabnu vrijednost u rekonstrukciji osnovnih prostornih odnosa među prikazanim geografskim objektima. Na temelju ostalih (kvalitetnijih) karata iz Lubinove zbirke vidljivo je da on područje istočnog Jadrana ne poznaje jednako dobro kao druge kartirane prostorne cjeline.⁴⁴ Također izostaje prikaz otoka, što može naznačiti i stanovitu geografsku nesigurnost, ali potvrđuje i tezu da mu geo-prostorni sadržaj na karti uopće nije bio od primarnog značenja. U tom slučaju ipak zbunjuje činjenica da je kao medij svog dokumentiranja izabrao upravo kartu za bilježenje novih informacija o augustinskim samostanima, umjesto nekog drugog narativnog žanra poput izvještaja ili putopisa. Gledajući na prijenos informacija i mogućnost korištenja boljih predložaka kojima se Lubin eventualno mogao služiti (tablica 1 i 2), evidentno je da niti suvremena mletačka kartografija nije mogla demonstrirati bolje poznavanje obrisa otoka i obale, jer je čak i Camocio predimenzionirao oblik Hvara i izostavio Starograderski zaljev. Također njegova pozicija na istoku otoka nije bila isključivo Lubinova omaška.

S druge je strane bolje obrise otoka i posebno smještaj luka zbog plovidbene važnosti svojih karata više od stoljeća ranije demonstrirao osmanski pomorac Piri Reis. Ipak, slabo je vjerojatno da su njegovi tajni i špijunskim akcijama prikupljeni kartografski podaci bili dostupni francuskom augustincu. Činjenica je da je Vincenzo Coronelli ujedno bio i službeni kartograf mletačkih posjeda pa sukladno tome i južne Dalmacije. Stoga je i mogao izraditi karte s relativno dobrim prikazom obalne linije, ali i ponuditi točnije orografske i hidrografske podatke. Niti to Lubinu nije bilo od koristi jer je Coronelli najintenzivnije radio

⁴⁴ Naime, komparacijom analizirane karte Jadrana s kartom istočne Francuske i sjeverne Italije i Austrije, na kojoj je prikazana gotovo cijela istočna obala Jadrana, otkrivaju se još veće slabosti. Dalmacija je na toj karti prikazana nasumično razbacanim otocima, znatno netočnije negoli je to na karti južne Dalmacije (Lubin, *Chorographia Augustiniana...*, 7).

nekoliko desetljeća kasnije. Ostaje mu stoga jedino mogućnost oslanjanja na kartografe iz vlastite (francuske) tradicije pa je prilično jasan prijenos podataka između analiziranih pripadnika francuske kartografije (Du Val, Sanson, Lubin). Oni su s druge strane o Jadranu imali podatke slabije kvalitete od mletačkih ili domaćih suvremenika čiji je kartografski imaginarij bio znatno bolje konsolidiran. Svima je njima zajedničko bilo potpuno nepoznavanje dubokog i za pomorstvo izuzetno važnog Starogradsčkog zaljeva (tablica 1 i 2), jer ga ucrtavaju na istočnoj strani otoka Hvara. Lubin isti problem identično preslikava i u prikazu samostana u Sućurju, koji smješta na zapadnu stranu otoka umjesto na istok. Može se pretpostaviti da je Sanson čak mogao imati točnije narativne informacije da se ti značajni objekti nalaze na krajnjem rubu otoka,⁴⁵ ali su im potom i Lubin i Sanson zamijenili strane na svojim kartama (tablica 1 i 2).

Prostorni odnosi i razmještaj otoka i obale na karti, te deformirane konture otoka upućuju i na to da Lubin najvjerojatnije nikad nije osobno bio u južnoj Dalmaciji, što neizravno potvrđuje u knjizi *Orbis Augustinianus...*, gdje bilježi da je dobio gotov popis samostana dalmatinske kongregacije (*Congregatio Dalmatia... Conventuum illius index ad me missus hic est*).⁴⁶ Vjerojatno je i informacije o krajoliku sakupljao na sličan način, posredstvom izvještajnih zapisa i osoba koje su poznavale to područje, ali bez korištenja kvalitetnih kartografskih predložaka, što potvrđuje čak i činjenica da ni same lokacije (toponimi) samostana uvelike ne odgovaraju njihovom stvarnom smještaju. Samostan Svete Marije u Pučišćima na Braču prikazan je na krajnjem zapadu otoka, premda se Pučišća nalaze na sjeveroistoku otoka. Samostan u gradu Hvaru (*Lesinensis*) prikazan je na sredini južne obale otoka, iako se Hvar nalazi na krajnjem zapadu otoka. Taj je samostan prikazan unutar golemog zaljeva, znatno preuveličanog u odnosu na stvarno stanje. S druge je strane samostan u Sućurju (na karti *Macaschensis*) prikazan na sjeverozapadnoj strani otoka, iako se nalazio na samom istoku otoka. On je ujedno jasna referenca na prognaničko podrijetlo stanovništva i razlog utemeljenja samostana, kojeg su osnovali redovnici iz Makarske sklonivši se tamo pred Osmanlijama, zajedno s prebjeglim stanovništvom.⁴⁷ Iznimka je samostan u Jelsi, koji je ispravno smješten, premda predimenzioniran. I prikaz Korčule, gdje se nekada nalazio augustinski samostan, upućuje na slične probleme u prostornom snalaženju. Grad je prikazan na krajnjem zapadu otoka umjesto na sjeveroistoku, nasuprot poluotoku Pelješcu. Pretpostavka je da je, uz vlastito slabo poznavanje geografije južne Dalmacije, Lubin vjerojatno gotov popis samostana pokušao uklopiti u relativno šablونiziran i prilično neprecizan kartografski prikaz područja s kartografskih predložaka koji su mu bili dostupni.

⁴⁵ Neobično je što je Sanson, ili neki od njegovih sinova, kao i dio nizozemskih kartografa kasnije surađivao s mladim Coronellijem, premda se kvaliteta Sansonovih informacija u poznavanju Hvara nije najbolje očitovala u Lubinovom radu (usp. Marković, *Descriptio...*, 120-121, 200).

⁴⁶ Lubin, *Orbis Augustinianus...*, 165.

⁴⁷ Usp. Kovačević, *Župa Sućuraj...*, 25.

3.2. Toponimija

Prilikom bilježenja toponima na kartama 16. i 17. stoljeća oni se najčešće nisu komparativno provjeravali u drugom tipu dokumenata (narativni, statistički i sl.), a još su rjeđe bilježeni na terenu. Stoga je teško uvijek pouzdano tvrditi na što se neki toponim odnosi i u kakvom je odnosu spram drugima.⁴⁸ Zamjetno je to i na Lubinovoj karti jer pojedini toponimi kod njega nisu popraćeni adekvatnim kartografskim znakom te je nejasno odnose li se baš na samostan ili na neki drugi sadržaj. Ujedno, izostanak ostalih sadržaja čini njegovu kartu slabo iskoristivom za druge tipove analiza,⁴⁹ poput primjerice vojnostrateške.⁵⁰ Kao što se jasno vidi iz naslova u kartuši (slika 1), odabrana tema Lubinove karte je smještaj i distribucija augustinskih samostana Dalmatinske kongregacije u južnoj Dalmaciji, uz navođenje njihovih imena i kartografskih znakova.

Valja primijetiti da su slične usko tematske karte prije 19. stoljeća bile iznimno rijetke, prije svega zbog nedostatka dovoljne količine specijaliziranih podataka, ali i usko profiliranog kruga korisnika.⁵¹ Naime, raniji su radovi uglavnom bile korografske karte⁵² sveukupnog geografsko-kartografskog inventara o nekom prostoru, koje su u jednakom omjeru uključivale poznate fizičko-geografske sadržaje poput orografije, hidrografije ili vegetacije kao i društvenog inventara poput naselja ili utvrda. Izbor Lubinove teme karte posljedično je odredio i odabir toponima koje je autor na karti zabilježio. Jasno je izražena selektivnost jer nisu označena sva naseljena mjesta, nego samo pozicije postojećih ili bivših augustinskih samostana. Predložak karte je korišten kao slijepa karta jer su izostavljeni toponimi manjih otoka na kojima se samostani ne nalaze, kao i imena vodotokova i reljefnih cjelina. Lubin je na svojoj karti prikazao ili samo postojeće samostane ili mjesta u kojima su se oni ranije nalazili te je u tome bio vrlo dosljedan. S obzirom na to da je zabilježio i lokacije napuštenih samostana, moguće je da je želio dokumentirati povijesno pravo augustinaca na te prostore. Oni samostani koji su postojali u trenutku nastanka karte označeni su kartografskim znakom crkve s križem na krovu. Stariji lokaliteti na kojima

⁴⁸ Usp. Josip FARIČIĆ, Geografska imena na kartama Hrvatske 16. i 17. stoljeća, *Kartografija i geoinformacije*, 6 (2007) 149-179.

⁴⁹ U vrijeme osmanskih ratova bilježe se toponimi kao oblik dokumentiranja predosmanske baštine i kontinuiteta naseljenosti prostora. Takve karte mogu poslužiti za stvaranje slike o mreži naselja ili utvrda kao potencijalu za planiranje obrane, ali i prometne mreže za opskrbu.

⁵⁰ Na Lubinovoj karti izostaju elementi naselja, fortifikacija pa i crkava koji bi se mogli koristiti ne samo u vojnom planiranju već i u planiranju arhitektonske obnove (usp. Mlinarić, Blaženović, *Vojno-strateški...*, 83-84).

⁵¹ Na tim kartama dominira prikaz jedne ili više općegeografskih tema odnosno objekata (naselja, prometnice, reljef, vode, vegetacija, vjerski sadržaj kao ovdje i sl.), koji su istaknuti posebnom kartografikom i prikazani s posebnom važnošću, <https://dgu.gov.hr/geodetsko-informaticki-rjecnik/163?slovo=k> (12.09.2025).

⁵² To su karte sitnijeg mjerila na kojima su prikazana geografska obilježja većih dijelova Zemljine površine bez posebnog isticanja pojedinih elemenata sadržaja, <https://dgu.gov.hr/geodetsko-informaticki-rjecnik/163?slovo=k> (12.09.2025).

su nekada postojali augustinski samostani, ali u vrijeme nastanka karte su iz različitih razloga, pa i osmanskih osvajanja, bili napušteni označeni su jednostavnim kružićem.

U svojoj knjizi *Orbis Augustinianus*, ključnoj za pravilnu interpretaciju zemljovida, Lubin samostane u Dalmaciji navodi abecednim redom, počevši s onima koji su bili aktivni u trenutku nastanka karte. To su samostan u Jelsi (*Gelsensis*), Hvaru (*Lesinensis*), Sućurju (*Macaschensis*), pokraj Svete Nedjelje na Hvaru (*Sanctae Mariae della Grotta*) te u Pučišćima na otoku Braču (*Sanctae Mariae Pucischiae*). Dodatak na kraju odjeljka daje objašnjenja ostala četiri toponima. *Cursola* označava samostan sv. Ivana u gradu Korčuli, koji je prema Lubinovom navodu »darovan časnim sestrama« (*datus Monialibus*). Ostala tri toponima, *Narenza*, *Rupis ad Ostia Naronis fluminis* te *Sanctae Mariae Vigiliacorum* predstavljaju mjesta na kojima su bili samostani, ali su ih Osmanlije uništili (*Hi tres Dalmatiae Conventus fuere a Turcis diruti*).⁵³ Toponim *Sanctae Mariae Vigiliacorum* se najvjerojatnije odnosi na samostan Svete Marije u Zaostrogu, smješten nasuprot istočne obale otoka Hvara, a ondje je postojao augustinski samostan prije dolaska Osmanlija.⁵⁴ Postojanje je ostala dva samostana dvojbeno,⁵⁵ iako je moguće da se lokalitet *Rupis* odnosi na franjevački samostan na otočiću Osinju na ušću Neretve.⁵⁶ Tome u prilog govori i činjenica da je taj otok morfološki prilično stjenovit, a sama latinska riječ *rupes* (gen. *rupis*) označava stijenu.⁵⁷

Zabilježena su imena samo dva otoka, Brača i Hvara, kao i mareonim Jadrana (*Mare Adriaticum*). Očito je koristio više raznostranih predložaka, a zanimljivo je da pritom nije preuzeo mletačku inačicu bilježenja imena mora (Venecijanski zaljev – *Golfo di Venezia*).⁵⁸ I drugdje je vidljiv jezični sinkretizam, odnosno nedosljednost francuskog kartografa. Toponimi su navedeni na dva jezika – latinskom i talijanskom, a u nekim slučajevima neke riječi u toponimu zapisane su na latinskom, dok je ostatak na talijanskom jeziku. Primjerice, otok Brač je naveden kao *Brazza Insula*; *Brazza* je talijansko ime otoka, dok je *insula* latinska imenica. Latinsko ime otoka je *Brattia*,⁵⁹ dok je talijanska imenica za otok *isola*. Otok Hvar je označen kao *Lesina Insvla*, dok ime otoka Korčule nije navedeno. Od sjevera prema jugu, na otocima su toponimskim li-

⁵³ Usp. Lubin, *Orbis Augustinianus*..., 166.

⁵⁴ Usp. Dina OŽIĆ BAŠIĆ, O arhitektonskom razvitku franjevačkog samostana sv. Križa u Živogošću u XVII. i XVIII. stoljeću, *Croatica Christiana periodica*, 32 (2008) 61, 35-60, 37.

⁵⁵ Usp. Kovačević, *Župa Sućuraj*..., 25.

⁵⁶ Usp. Hrvoje MANENICA, Antički fluvijalni lokaliteti u dolini Neretve, *Histria antiqua*, 21 (2012) 21, 279-291, 282-283.

⁵⁷ Usp. Krešimir REGAN, Branko NADILO, Crkveno graditeljstvo. Izostavljene i nedovoljno prikazane crkve, *Grđevinar*, 63 (2011) 1, 83-90, 88.

⁵⁸ Usp. Josip FARIČIĆ, Orietta SELVA, Dragan UMEK, Geographical names of the Adriatic Sea on medieval and early-modern maps and nautical charts, *Journal of Historical Geography* 82 (2023), 68-80; Usp. u tablici 2, obje karte Coronelli 1688., Du Val 1678. i Blaeu 1699.

⁵⁹ Usp. Wilkes, *Dalmatia*..., 179.

kovima zabilježeni samostani *S^{tae} Mariae Pucischiae, Macaschensis, Gelsensis, Lesinensis, S^{tae} Mariae della grotta*, kao i *Cursola*. Na kopnu su prikazani neka-danjsni samostani *S^{tae} Mariae Vigiliacorum, Narenza* i *Rupis ad ostia Naronis fl.* I kod nekih imena samostana primjetna je nedosljednost u korištenju jezika. Većina samostana zabilježena je na latinskom, naziv samostana *S^{tae} Mariae della grotta* mješavina je latinskog i talijanskog jezika, dok je ime samostana u gradu Korčuli navedeno na talijanskom kao *Cursola*.

Komparativno gledano Lubinovi prethodnici toponime su bilježili u odnosu na svrhu karte. Tako je Piri Reis dokumentirao važne luke i sidrišta, Camocio veći broj toponima obalnih kopnenih i otočnih geografskih objekata, a najdetaljnije su bile Coronellijeve karte, što je i očekivano jer su nastale nešto kasnije i u krupnijem mjerilu s više prikazanih geografskih objekata i više mjesta za upis njihovih imena. One su vizualno i tekstualno svjedočanstvo ne samo superiornijeg geografskog poznavanja nego i raznolikih povijesnih, političkih, ekonomskih, etničkih i toponimijskih podataka kojima je autor raspolagao i koji su posebno vezani uz mletačko-osmanske sukobe.⁶⁰

Vraćajući se na pitanje preciznosti kartiranja kontura obala i otoka, zamjetno je da je čak i znatno starija Volčičeva portulanska karta Jadranskog mora iz 1593. preciznija od Lubinove karte u prikazu izduženih obrisa otoka i Brača i Hvara, s obzirom na to da je specijalizirana pomorska karta prema sitnijem mjerilu. Prilično starije Volčičeve karte niti osmanski kartografski izvori admiral Piri Reisa Lubinu očito nisu bili dostupni.⁶¹ Iako su na Reisovom izolaru obrisi Brača i Hvara također nedovoljno izduženi, on ipak bolje poznaje plovidbene kvalitete arhipelaga (dubina mora, mjesta za privez, sidrenje, udaljenosti od kopna i sl.). No izgleda da je i on zamijenio poziciju duboke luke s utvrdom Staroga Grada i pozicionirao ju je na istok otoka umjesto na stvarnu poziciju.

Budući da su točne geografske informacije iziskivale nova istraživanja, dodatno vrijeme i znatna materijalna sredstva, a obično je nedostajalo i ljudskih kapaciteta u turbulentnim vremenima na pograničju, Lubinu je poželjnija alternativa sigurno bilo kopiranje i recikliranje starijih podataka i preuzimanje informacija s tuđih karata, što se, osim u preuzimanju geografskog sadržaja, ogleda u pluralizmu uporabe jezika kod bilježenja toponima.⁶²

⁶⁰ Usp. Kozličić, *Kartografski spomenici...*, 238.

⁶¹ Usp. Mlinarić, *Važnost kretanja...*, 367-377. Premda su portulanske karte i izolari u portulanskoj kartografici cirkulirali već stoljećima, na Lubinov rad taj kartografski stil očito nije imao utjecaja. Više o postojanju usporednog i slabo ukrštenog dualizma geografske i pomorske kartografije Jadrana vidjeti u: Tome MARELIĆ, Doubly Perceived Shape of the Adriatic Sea Basin on Early Modern Geographical Maps and Nautical Charts, *Kartografija i geoinformacije*, 22 (2023) 39, 20-41.

⁶² Usp. Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*, 43-45; Black, *Maps and History...*, 12.

4. Lubinov doprinos kulturno-vjerskom dokumentiranju južnojadranske povijesti

Zbog očitog interesa za usko profiliranu tematiku karte (augustinski samostani) te zbog nedostatka interesa i informacija o geografskoj podlozi nastojali smo istražiti Lubinov doprinos razvoju kartografije u segmentu kojem je zauzeo pionirsko i donekle vizionarsko mjesto, a to je tematska kartografija. Već je rečeno da je prostorna geo-vizualizacija bilo koje kartografske tematike, pa tako i izabrane crkvene arhitekture prostora, u 17. stoljeću bila još uvijek iznimno rijedak fenomen. Slično kao što su i neki drugi kartografi na zapadu Europe tijekom ranog novog vijeka naglašavali antički identitet i kulturnu baštinu Jadrana ili pak tradicije srednjovjekovnih kraljevstava ili kršćanskog identiteta sjevernoga Sredozemlja, suprotstavljajući ih realnosti nadirućeg osmanskog imperija s jugoistoka, tako se i Lubin okreće bilježenju samostana augustinaca kao distinktivnom obilježju južne Dalmacije.⁶³

I druge su crkvene ustanove diljem Europe imale bitnu ulogu u očuvanju kulture, tradicije, jezika (slavenski dijalekt) pa čak i argumentiranju prava Hrvata na svoju srednjovjekovnu domovinu. Za primjer možemo uzeti institucionalno središte reformnokatoličkog ilirizma, Bratovštinu ili Zavod sv. Jeronima u Rimu (*Confraternitas* ili *Congregatio S. Hieronymi Slavorum seu Illyricorum*). Osim što je ta institucija okupljala intelektualce većinom iz dalmatinskih krajeva, angažirala se i kartografski pri izradi prve regionalne karte hrvatskih zemalja (*Illyricum Hodiernum*), koju je rukopisno priredio Pietro Andrea Buffalini u Rimu 1663., a zatim ju je objavio Ivan Lučić u trećem izdanju djela *De Regno Dalmatiae et Croatiae*, a potom i Joannes Blaeu u svom *Atlas Maioru* 1668. godine.⁶⁴ Uz to što je na svojoj karti Lubin izostavio druga povijesno-geografska obilježja prostora, jednoznačan je i izostanak dokumentiranja osmanskog pograničnog susjedstva, odnosno posjeda upravo ovog teritorija na kojem su prethodno bili augustinski samostani u Poneretvlju. Takvo »prešućivanje« konkretne granične linije (političkoga suvereniteta) kod drugih je kartografa bilo rezultat ignoriranja osmanske prisutnosti u funkciji »argumentiranja« tradicionalnog prava koje lokalno stanovništvo uz svjetovne i crkvene vlasti pola-

⁶³ Isti je motiv vodio i nizozemskog kartografa J. Blaeua, koji je uz pomoć dalmatinskog erudita Ivana Lučića kartom *Slavnog Ilirika* naglasio bogatu europsku, antičku i kršćansku tradiciju hrvatskih zemalja. One su prikazane u granicama srednjovjekovnih kraljevstava, zbog čega je karta bila atraktivnija u europskom kulturnom komercijalnom prostoru, ali je dobila i potencijal za angažiranje i osnaživanje anti-osmanske koalicije [usp. Mlinarić, Miletić Drder, *Zbirka Novak...*, 43-56; Joannes BLAEU, *Atlas Maior sive Geographia Blaviana*, 1669, <https://digitalna.nsk.hr/kartografska/?pr=i&id=10200> (12.09.2025)].

⁶⁴ Usp. Mlinarić, Faričić, Mirošević, *Historijsko-geografski...*, 152; Josip FARIČIĆ, Tome MARELIĆ, Zdenko DUNDOVIĆ, Rukopisna karta Ilirika iz 1663. u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima. Prilog dosadašnjim spoznajama, *Kartografija i geoinformacije*, 21 (2022) izv./spec., 27-47.

že na istočno-jadranski teritorij.⁶⁵ U ovom su slučaju političke ili vojne granice još jedan fizički element prostora koji Lubina uopće ne zanima.

Zaključak

Nakon preispitivanja komunikacijskih mogućnosti karte južne Dalmacije iz opusa augustinca Augustina Lubina potvrđena je pretpostavka da je – pored važnosti matematičko-orijentacijskih elemenata karte – za njeno uspješno komuniciranje ideja i poruka u 17. stoljeću bio i dalje važan kulturno prihvatljiv koncept vizualizacije realnih (stvarnih), ali i apstraktnih prostora. Naime, komparacijom te karte augustinskih samostana s drugim kartama istog prostora, ali različitih provenijencija, različitih tematika i vrsta karata (pomorske karte, karte u izolarima, regionalne karte, dijelovi atlasa) ili različitog podrijetla autora (od zapadnoeuropskih do mletačkih i osmanskih) u sinkronijskoj i dijakronijskoj perspektivi, posebno se istaknula važnost namjene karte i pripadnost kulturnog kruga u kojem karta nastaje. Dok neke od tih karata imaju jasnu utilitarnu funkciju (plovidba, politička argumentacija, potvrda pripadnosti određenom kulturnom krugu ili sl.), ne može se zanemariti niti njihova didaktička uloga za educiranje europskih intelektualaca. Analizirane karte potvrđuju različiti stupanj korespondencije fizičkogeografskoga i društvenogeografskog sadržaja na njima. U Lubinovom je slučaju geoprostorni obrazovni rezultat ipak izostao, osim konkretnog sadržaja koji ova rana tematska karta prikazuje, a to je sažet pregled smještaja augustinskih samostana na južnom Jadranu. No njen komunikacijski potencijal ipak je u činjenici da ona čini svojevrsnu kombinaciju srednjovjekovnih programatsko-ideoloških karata svijeta, točnije njegovog južnojadranskog isječka i ranonovovjekovnih pomorskih karata i veduta koje nastoje prikazati geografski, ali i kulturno vjerodostojan prostor.

Lubinov konkretan doprinos razvoju kartografije ogleda se u ranom prakticiranju tematske kartografije, pri čemu se kartografskom tehnikom poslužio kao alatom, točnije slijepom kartom, ogoljenom od ostalog geografskog sadržaja, koja mu je poslužila tek za dokumentiranje izabranog tematskoga sadržaja. Provedena je analiza ukazala da se ovaj kartografski prikaz južnog dijela Dalmacije ne ističe posebnom geografsko-kartografskom pouzdanosti te da ujedno kvalitetom zaostaje za većinom ostalih karata iz Lubinove zbirke, što je posljedica odabira predložaka slabije kvalitete. Uz to, konkretna karta jest nepouzdaniji prikaz istočne obale Jadrana od većine ostalih karata iz tog vremena ili nešto starijih primjeraka, što je posebno vidljivo u usporedbi s mletačkim portulanskim kartama. Iako Lubinova karta nema kapaciteta doprinijeti vojno-strateškom planiranju obrane toga prostora od Osmanlija, autor je na idejnom

⁶⁵ Usp. Marković, *Descriptio Croatiae...*, 98.

planu baš takvom kartom katalogiziranja europske predosmanske (kršćanske) baštine mogao iskoračiti prema koheziji različitih kulturnih aktera među europskom elitom radi organizacije zajedničkog protuosmanskog angažmana.

Na kraju se može zaključiti da, unatoč značajnim nedostacima u geografsko-kartografskom prikazu, Lubinova karta ima nemjerljivu vrijednost kao vizualan povijesni izvor za rano prostorno dokumentiranje prisutnosti augustinaca na južnojhrvatskom području kao i njihove migracije pred Osmanlijama, zajedno s lokalnim stanovništvom. To je ujedno i prvenstvena svrha ove karte. Pa, iako bi se moglo činiti da karta ne zauzima istaknuto mjesto u povijesti kartografije hrvatskih krajeva, ona je s druge strane značajan doprinos dokumentiranju augustinske aktivnosti te čini komparativnu dopunu ostalim izvorima koji svjedoče o povijesti crkvenih redova na dalmatinskom području. Osim toga, omogućuje utiranje puteva i stvaranje pretpostavki za daljnji razvoj tematske kartografije. Što se tiče konkretnih Lubinovih kartografskih uzora, bilo bi nužno provesti dodatna arhivska istraživanja Lubinove osobne korespondencije i ostavštine u potrazi za točnim kartografskim uzorima i predlošcima na temelju kojih je nastao njegov inovatorski kartografsko-dokumentacijski vizual južne Dalmacije u 17. stoljeću.

Zahvala

Autori zahvaljuju Zlati Novak – u čijem se posjedu, kao prošireni dio Zbirke Novak, nalazi original karte Augustina Lubina *Congregatio Dalmatiae Ordinis Eremitarum Sancti Augustini* – na ustupanju karte za istraživanje i objavu.

Dubravka Mlinarić* – Luka Božinović**

The Cartographic Contribution of Augustin Lubin to the Knowledge of the Geography and Culture of Central and Southern Dalmatia in the Seventeenth Century

Summary

During the early modern period, the eastern Adriatic coast and islands stood at the intersection of military-political, social, economic, cultural, and other influences and interests, as well as diverse forms of communication. The Venetian-Ottoman military conflicts and the resulting devastation led to increased administrative demands from both military and civil entities, which created a greater need for spatial knowledge. In response to this demand, both local and foreign experts played a crucial role in enhancing the understanding of the eastern Adriatic, notably through the creation of maps featuring relatively accurate representations of geographical space. The aim of this paper is to examine, through a qualitative comparative analysis of the map by the Augustinian Augustin Lubin and other contemporary maps and narrative sources, the contribution of Lubin's map to the geographic and cartographic understanding of the central and southern Dalmatian coast and islands. This analysis will concentrate on the map's accuracy in depicting the contours of the coastline, the orography, hydrography, and toponyms. Additionally, it will examine the cultural elements represented in the map, such as the locations and names of Augustinian monasteries and the migration patterns of the faithful during the 17th century. Although Lubin's map lacked the accuracy and reliability of the physical (geographic) features when compared to those of his contemporaries, he made a significant visionary contribution by representing socio-geographical elements, particularly the culturally and religiously shaped spatial features of the Adriatic region. By doing this, he not only enhanced the understanding of the Adriatic but also, well ahead of his time, actively contributed to and fostered the development of thematic cartography as a distinct and specialized branch of the field.

Keywords: Augustinian Church Order, Cartography, Augustin Lubin, Central and Southern Dalmatia, the 17th century.

(*na engl. prev. Dubravka Mlinarić*)

* Dubravka Mlinarić, PhD, Research adviser, Institute for Migration Research; Address: Trg Stjepana Radića 3, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: dubravka.mlinaric@imin.hr.

** Luka Božinović, mag. hist., Doctoral studies of premodern history, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences; Address: Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: lbozinovic@outlook.com.